

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ ТА ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ
УКРАЇНИ»

Спеціальність 242 «Туризм»

Затверджено
на засіданні методичної комісії
природоохоронного факультету
Протокол № 9 від 20 червня 2019р.
Декан _____ Чугай А.В.

Затверджено
на засіданні кафедри
економіки природокористування
Протокол № 12 від 29 травня 2019р.
Зав.кафедри _____ Губанова О.Р.

Одеса 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ ТА ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ
УКРАЇНИ»**

Одеса-2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ ТА ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ
УКРАЇНИ»**

«Затверджено»
на засіданні методичної комісії
природоохоронного факультету
Протокол № 9 від 20 червня 2019 р.

Одеса-2019

Методичні вказівки до організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» / к.геогр.н., доцент кафедри економіки природокористування Бунякова Ю.Я. – Одеса, ОДЕКУ, 2019. – 27 с.

Методичні вказівки призначені для студентів 1 курсів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 242 «Туризм», освітня програма «Сталий туризм».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.....	8
2 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПО ВИВЧЕННЮ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.....	13
3 ІНДИВІДУАЛЬНЕ (ДОМАШНЄ) ЗАВДАННЯ.....	23
4 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	25

ПЕРЕДМОВА

На початку третього тисячоліття туризм перетворився на могутнє соціально-економічне і політичне явище, що значно впливає на світовий устрій і політику не тільки за кордоном, а і в Україні. Туризм розвивається як система, яка надає усі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями різних країн і народів світу і дає прибуток в скарбницю держави. Туристська індустрія безпосередньо взаємодіє з більшістю інших галузей економіки, в тому числі, промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівлю, харчування, культуру, мистецтво, і стимулює їх розвиток.

Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більш ніж 50 областей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню та розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Крім того, туризм є одним із способів реалізації зовнішньої політики держави.

Дисципліна «Географія туризму та туристичні ресурси України» належить до циклу дисциплін природничо-наукової та загальноекономічної підготовки бакалаврів по спеціальності» 242 «Туризм».

Метою вивчення дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» є формування знань, умінь і навиків щодо вивчення розвитку туризму та чинників формування туристичної привабливості території, особливостей розвитку туризму в світі та в Україні.

Загальний обсяг навчального часу, що відводиться на вивчення дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» дорівнює годин (30–лекції, 30–практичних занять, 120–самостійна робота студентів та 6 кредитів ECTS).

В структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 242 «Туризм», вивчення дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» базується на знаннях, отриманих з курсів «Основи раціонального природокористування», «Історія туризму».

Базові складові дисципліни:

- вивчення та аналіз теоретичних основ географії туризму;
- методологія та методи дослідження географії туризму;
- географія основних видів туризму;
- характеристика туристичних ресурсів України та їх оцінка.

У результаті вивчення дисципліни студент отримує наступні знання, вміння та компетенції:

знання:

- базових положень географії туризму;
- чинників розвитку туризму та формування туристичних потреб;
- класифікації туристичної діяльності;

- формування туристичної привабливості;
- сучасних теорій та концепцій географії туризму;
- методів дослідження в географії туризму;
- туристичних ресурсів та їх оцінки;
- основних принципів і реалізації стратегії розвитку туризму та курортів в Україні на період до 2026 року.

вміння:

- використовувати отриманні знання в практичній роботі щодо формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення якості туристичного обслуговування споживачів.

компетенції:

- професійно оперувати географічною інформацією стосовно визначення атрактивності туристичних ресурсів та оцінки туристичного потенціалу країн і регіонів.

Обсяги вивчення окремих розділів та тем, а також заходи поточного контролю та підсумкової атестації визначаються згідно робочої програми навчальної дисципліни.

Мета методичних вказівок – допомогти студентам-бакалаврам спеціальності 242 «Туризм» у самостійному вивченні та засвоєнні матеріалу з дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» за принципами модульно-кредитної системи організації навчального процесу.

Методичні вказівки до організації самостійної роботи студентів-бакалаврів з дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» містять у собі загальні положення, список рекомендованої літератури, порядок організації поточного та підсумкового контролю знань при вивченні даної дисципліни, варіанти індивідуального (домашнього) завдання та контрольні запитання для самоперевірки.

Додержання зазначених вказівок сприятиме формуванню у студентів-бакалаврів професійних навичок та підвищенню їхньої загальної і спеціальної еколого-економічної культури, вмінню вивчати, систематизувати та аналізувати необхідний матеріал за вказаною тематикою.

1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Перелік тем теоретичного курсу

Тема 1. Теоретичні основи географії туризму.

Тема 2. Методологія та методи дослідження географії туризму.

Тема 3. Географія основних видів туризму.

Тема 4. Характеристика туристичних ресурсів України та їх оцінка.

Перелік тем практичних занять

Тема 1. Вивчення основних термінів та понять в географії туризму.

Зміст практичної роботи передбачає опрацювання теоретичного матеріалу, що, насамперед, повинен містити наступні завдання:

1. Розглянути зміст наук «географія туризму» і «туризмологія».

2. Розглянути основні терміни і поняття в географії туризму.

Основні положення теоретичного матеріалу за вказаною темою зводяться до наступного.

Туризм як соціально-економічне явище вивчають чимало наук: географія, історія, економіка, медицина, екологія, психологія та соціологія, політика, право, культурологія, краєзнавство, інженерно-технічні дисципліни. Кожна з названих дисциплін чимось доповнює сферу туризму, створюючи новий науковий напрям туризмознавства – туризмологію. У свою чергу кожна з цих дисциплін входить до певної системи наук: географічних; історичних; економічних; медичних; екологічних; соціальних; політичних; правових; культурологічних; краєзнавчих; інженерно-технічних.

Вивчення туризму може відбуватися за галузевим принципом або проблемним науковим дослідженням. Саме проблемний принцип, покладений у формування нового наукового напрямку туризмології, де комплексне дослідження туризму стає міждисциплінарним завданням.

Одним з таких провідних напрямків в туризмології є географія туризму – галузь географічних знань про просторово-часові закономірності функціонування туризму як суспільного явища, що вивчає територіальну організацію туристичного господарства, умови та особливості його розвитку в різних районах та країнах.

Українські туризмознавці все частіше розглядають туризм самостійною галуззю, а колишні субгалузі рекреації – санаторно-курортну справу та відпочинок – лікувальним і відпочинково-оздоровчим туризмом, або рекреаційним туризмом. Отже, туризм варто розуміти як діяльність, що здійснюється за вільним вибором людини з метою відновлення фізичних і духовних сил та розвитку інтелектуальних здібностей.

Окрім рекреаційної, туризм виконує культурну, соціальну, екологічну, просвітницьку, виховну й економічну функції. Культурна функція здійснюється через ознайомлення з культурою, побутом, традиціями,

способом життя свого та інших народів світу. Туризм став «послом миру» в розширенні культурних і ділових контактів між народами. Водночас упродовж ХХ ст. він перетворився на феномен сучасної культури. Бажання пізнати інші народи набуває популярності серед усіх верств населення світу. Соціальна значущість туризму підвищується завдяки оздоровленню населення, відновленню його духовних і фізичних сил, що позитивно впливає на стан здоров'я та продуктивність – людської праці. Екологічна функція туризму особливо актуальна в сучасних умовах. З одного боку, туризм є споживачем природних ресурсів і своєю діяльністю впливає на її стан, а з іншого – в їх збереженні та раціональному використанні мають бути зацікавлені організатори туризму. Захист туристичних ресурсів та довкілля загалом повинен стати пріоритетним напрямом розвитку туризму. У розкритті економічного змісту туризму та його діяльності вагоме значення має врахування мети туристичної подорожі. Адже від мотивації туризму залежатиме не лише формування туристичного попиту, а й отримання бажаних наслідків від реалізації запропонованих послуг.

Об'єктом дослідження географії туризму постає територія, тобто природний географічний простір, або простір соціокультурних і соціоприродних поєднань, які насичені різними туристичними й інфраструктурними закладами, завдання яких – сприяти ефективній туристичній діяльності. У свою чергу туристична діяльність – це діяльність людини, спрямована на збереження або відновлення фізичних та духовних сил, відповідно до існуючих суспільних стандартів. Об'єкт географії туризму, безумовно, реалізується в конкретних предметах дослідження [1].

Предметом вивчення географії туризму постають властивості або особливості територіальних поєднань, спрямовані на формування туристичного продукту задля задоволення туристичних потреб на ринку туристичних послуг.

Рекомендована література [1, (с.4–15); 2].

Перелік питань для самоперевірки:

- 1. Розкрийте зміст наук «географія туризму» і «туризмологія».*
- 2. Що є об'єктом дослідження географії туризму?*
- 3. Дайте визначення поняттю туризм.*
- 4. В чому полягає відмінність внутрішнього туризму від міжнародного?*
- 5. Що представляє собою структура туристичного продукту?*

Тема 2. Вивчення мети, стратегічних цілей та завдань Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.

Зміст практичної роботи передбачає опрацювання теоретичного матеріалу, що, насамперед, повинен містити наступні завдання:

- 1. Визначення основних стратегічних цілей розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України.*

2. *Основні напрями реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів.*

3. *Механізми та інструменти реалізації Стратегії.*

Ключовими питаннями при вивченні вказаної теми є наступне.

На початку третього тисячоліття туризм перетворився на могутнє соціально-економічне і політичне явище, що значно впливає на світовий устрій і політику не тільки за кордоном, а і в Україні. Туризм розвивається як система, яка надає усі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями різних країн і народів світу і дає прибуток в скарбницю держави. Туристська індустрія безпосередньо взаємодіє з більшістю інших галузей економіки, в тому числі, промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівлю, харчування, культуру, мистецтво, і стимулює їх розвиток.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації ООН, внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10 відсотків. Загальна кількість робочих місць, що прямо або опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11 відсотків. Сфера туризму та курортів стає однією з основних галузей, що впливає на загальний стан і тенденції світової економіки [2,3].

Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більш як 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Крім того, туризм є одним із засобів реалізації зовнішньої політики держави.

Україна розташована у центрі Європи та має всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг.

Фінансово-економічна криза, що загострилася останніми роками, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, призвели до зменшення в'їзного туристичного потоку, негативно вплинули на структуру туризму та реалізацію туристичних можливостей країни на внутрішньому і зовнішньому туристичному ринку. Фактично вдвічі зменшилася кількість іноземних туристів. Україна втрачає популярність як туристичний напрям, оскільки у потенційних туристів складається враження повномасштабної війни і країна сприймається як «гаряча точка».

Загострення кризових явищ у сфері туризму та курортів свідчить про необхідність удосконалення державної політики у зазначеній сфері, пріоритетів і принципів її реалізації, повноважень і компетенції суб'єктів туристичної діяльності, впровадження ефективних організаційно-правових,

економічних, інформаційних механізмів розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі національної економіки.

Незважаючи на ресурсну забезпеченість та безмежні потенційні туристичні можливості, Україна на даний час не має можливості конкурувати з розвинутими туристичними державами. Для раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів України необхідно сформувати туристично-рекреаційний простір шляхом створення та забезпечення функціонування зон розвитку туризму та курортів і розробити, впровадити та запропонувати споживачеві конкурентоспроможний національний туристичний продукт [5].

Єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів – це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України.

Умовами сталого розвитку сфери туризму та курортів є [3]:

- забезпечення координуючої ролі держави в реалізації національної туристичної політики із застосуванням принципів державно-приватного партнерства, організації наукових досліджень, розвитку людського потенціалу;
- концентрація ресурсів держави на пріоритетних завданнях розвитку сфери туризму та курортів;
- створення загальнодержавної інформаційної системи у сфері туризму та курортів та її інтеграція до світової інформаційної туристичної мережі;
- удосконалення законодавства з питань регулювання суспільних відносин у сфері туризму та курортів;
- сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері туризму та курортів;
- удосконалення на постійній основі бізнес-клімату та розвиток добросовісної конкуренції;
- запровадження інституту саморегульованих організацій у сфері туризму та курортів (створення національної туристичної організації);
- розроблення національних стандартів відповідно до міжнародних стандартів;
- популяризація нашої держави у світі та просування якісних національних туристичних продуктів у світовому інформаційному просторі;
- розвиток туристичних територій.

Подолання негативних тенденцій, створення сприятливих умов для розвитку сфери туризму та курортів повинні стати пріоритетними напрямками прискорення економічного та соціального зростання країни.

Метою реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі.

Реалізація Стратегії дасть змогу:

1) підвищити конкурентоспроможність національного та регіональних туристичних продуктів;

2) підвищити якість життя населення шляхом забезпечення економічного зростання, екологічної безпеки, консолідації суспільства, надання доступу до послуг у сфері туризму та курортів;

3) створити нові робочі місця, розширити можливості населення щодо працевлаштування та самозайнятості;

4) створити сучасну туристичну інформаційну інфраструктуру, а також забезпечити поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі.

Рекомендована література [2–4; 5 (с.7–20)].

Перелік питань для самоперевірки:

1. В чому полягає мета і стратегічні цілі Стратегії розвитку туризму та курортів?

2. Що є основними завданнями Стратегії?

3. Які механізми та інструменти мають бути застосовані для реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів??

2 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПО ВИВЧЕННЮ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема 1. Теоретичні основи географії туризму.

Вивчення теоретичного матеріалу передбачає закріплення знань студентів стосовно наступних питань щодо:

1. *Географія туризму як наукова дисципліна, її мета, завдання і структура.*
2. *Основні чинники розвитку туризму та формування туристичних потреб.*
3. *Класифікація туристичної діяльності.*
4. *Формування туристичної привабливості території.*

Виходячи з предметно-об'єктної сутності географії туризму, її основними завданнями є визначення:

- кола умов та чинників, що впливають на формування попиту та пропозиції, їх просторово-часової структури, динаміки, диференціації, напрямків та сили впливу з метою прогнозування розвитку та моделювання процесу;

- впливу та проявів загальносвітових закономірностей розвитку туризму в конкретних умовах національного ринку з метою розробки принципів його територіальної організації;

- місця і ролі національного туристичного ринку в глобальному та регіональному туристичному процесі, в формуванні глобальних геопросторових структур;

- просторово-часової структури та територіальної диференціації туристичного споживання, яке відтворює рівень сформованості внутрішньому ринку, що функціонує в формі міжгалузевого комплексу індустрії туризму;

- рівня сформованості, комплексно-пропорційного розвитку індустрії туризму, її відповідності обсягу та структурі попиту, форм територіального зосередження попиту та територіальної організації індустрії туризму.

Стрижневою проблемою, яку повинна вирішувати географія туризму, є проблема ефективної територіальної організації туристичного споживання на основі формування міжгалузевого соціально-орієнтованого комплексу індустрії туризму.

Більшість дослідників географії туризму вирізняють дві групи чинників його розвитку – соціально-економічні й природні. Професор О. Шаблій вважає, що з територіально-просторового погляду, чинники розвитку туризму поділяють на загальнодержавні та регіональні; з погляду приналежності до суспільних або природних процесів – на соціально-економічні й природно-географічні [1].

У запропонованій нами класифікації географічних факторів розвитку і розміщення туризму поруч із фізико-географічними та суспільно-географічними вирізняють історико-культурні та геополітичні.

З-поміж *фізико-географічних чинників* особливе місце посідають ландшафтні ресурси та кліматичні умови, які здебільшого і визначають туристично-рекреаційне використання території, впливають на формування та розвиток туристичного господарства, вибір району відпочинку і подорожі. Виокремлення ландшафтних ресурсів туризму вимагає вивчення фізико-географічної характеристики території, передусім характеру рельєфу, здатності гідромережі для використання їх із рекреаційною метою, а мінеральних вод і грязей – для лікувально-оздоровчих цілей.

Суспільно-географічні чинники – це економіко-географічне розташування, стан соціально-економічного розвитку території, наявність населення і трудових ресурсів, розвиток дотичних до туризму галузей матеріального виробництва та розвиток інфраструктури.

Соціально-економічний стан країни має вирішальне значення для розвитку туризму. Це добре простежуємо на прикладі країн, які постачають туристів, і країн, які їх приймають. Країни та регіони, котрі постачають туристів і є центрами формування міжнародних туристичних потоків, характерні високим рівнем розвитку економіки, високим життєвим рівнем, наявністю вільного часу, що сприяє більшості їх населення подорожувати екзотичними країнами.

Економіко-географічне положення, тобто сприятливе розташування країни, регіону по відношенню до моря, гірських і лісових масивів, транспортних магістралей і, безперечно, до основних потоків відпочиваючих, має важливе значення для розвитку туризму, адже саме такі чинники впливають на формування туристичного ринку.

Туристична привабливість території формується передусім за наявності природних або історико-культурних туристичних ресурсів, а ще краще – за їх поєднання. Водночас такі ресурси ще не встановлюють рівень привабливості цієї чи іншої території. Туристична привабливість часто мінлива і може змінюватися залежно від багатьох чинників, котрі впливають на привабливість туристичної території. Саме до них належить наявність сучасної матеріально-технічної бази туризму, зокрема новітніх готельних комплексів, спеціалізованих закладів із відповідним асортиментом послуг, які вони продукують та ін. [6–13].

Важливим засобом підвищення привабливості території є створення туристичного кластера як прогресивної форми територіально-виробничого об'єднання. На думку англійського дослідника М. Портера, кластер – це об'єднані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, котрі не конкурують між собою, характеризуються спільною діяльністю та взаємодоповнюють одна одну [1]. Відтак *туристичний кластер* – це добровільне територіальне об'єднання взаємопов'язаних туристичних

підприємств і закладів, причому вони мають право на самостійну господарську діяльність. За допомогою туристичного кластера можна підвищити продуктивність праці, скоротити витрати на маркетингові дослідження при визначенні напрямків та місць організації нових видів туризму, а також сприяти впровадженню інновацій. Більшість учасників кластера не конкурують між собою, маючи спільні інтереси та можливості.

Вагомим чинником привабливості території в сучасних умовах життєдіяльності є стан навколишнього середовища (рівень екологічного забруднення, санітарно-гігієнічний стан водойм, повітря, ґрунтів). Неврахування цієї обставини може спричинити відчутні економічні втрати та зниження конкурентоздатності території на ринку туристичних послуг.

Рекомендована література [1, (с.25, 32–34)].

Питання для самоперевірки:

- 1. Які існують підходи до класифікації туристичної діяльності?*
- 2. Назвіть основні чинники розвитку туризму.*
- 3. Надайте характеристику фізико-географічних чинників розвитку туризму.*
- 4. Дати визначення поняттю «туристичний кластер».*

Тема 2. Методологія та методи дослідження географії туризму.

При вивченні даної теми студенту слід сформулювати і закріпити знання щодо наступних питань:

- 1. Сучасні теорії та концепції географії туризму.*
- 2. Методи дослідження в географії туризму.*

Останнім часом з'явилися нові підходи в дослідженні географії туризму, пов'язані з розширенням предмета дослідження, в тому числі географії поведінки, так званої бігейвіористської географії (англ. *behavior* поводитися), що охоплює індивідуальні особливості поведінки відпочиваючого, тобто туриста [1]. Такий розвиток досліджень, із наближення географії туризму до предмета вивчення гуманістичної географії, польський учений А. Ковальчик пояснює такими причинами:

- відсутністю відповідного масиву статистичних даних стосовно поведінки в туризмі;
- незначною кількістю фундаментальних праць у галузі туризму;
- міцними зв'язками географії туризму з соціологією та психологією, де бігейвіористський підхід отримав всезагальне визнання;
- застосуванням нетрадиційних для географії методів дослідження (інтерв'ю, спостереження, анкетування і под.);
- специфікою предмета дослідження, тісно пов'язаного водночас і з природним, і зі суспільно-культурним середовищем.

Вагомим чинником, на наш погляд, стали також зміни у самому туризмі – колись елітарний і малочисельний туристичний рух у середині

XX ст. перетворився на масовий, багатомільйонний, охопивши широкі верстви населення.

Дослідження з географії туризму можна розподілити на теоретичні, пов'язані з напрацюванням науково-методичних засад територіальної організації активного відпочинку, та прикладні, основною метою котрих є створення рекомендацій для активізації туристичної діяльності й управління туристичним сектором економіки.

Метод наукового дослідження – це система розумових і (або) практичних операцій (процедур), які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети. У кінцевому підсумку і мета, і завдання дослідження зумовлені духовними та матеріальними потребами суспільства і (або) внутрішніми потребами самої науки.

З поняттям методу тісно пов'язане поняття методології, методики. Методологію розглядають як учення про структуру, логічність організації, методи та засоби діяльності. У науці – це вчення про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання. Образно кажучи, *методологія* – це концепція розвитку теорії, а *концепція* – методологія переходу від теорії до практики. За О. Шаблієм, важливим положенням у методології є насамперед те, що кожен метод дослідження сам має бути теоретично обґрунтованим. Методику, в свою чергу, розглядають як учення про особливості застосування окремого методу чи системи методів або сукупність прийомів дослідження [1].

Вагоме джерело інформації про розвиток світового туризму – банк даних Всесвітньої туристичної організації (ВТО). На сайті unwto.org – *World Tourism Organization* розміщені відомості про розвиток туризму в усьому світі, регіонах та в окремих країнах, а також матеріали, присвячені проблемам розвитку туризму.

У географічних дослідженнях широко застосовують описові, статистичні методи, а також параметричні методи, аналіз варіантів і непараметричні тести. Ці методи можна використовувати в процесі опрацювання даних, отриманих способом анкетування, інтерв'ювання. Адже так виявляють зв'язок і взаємозалежність між перевагами та поведінкою туристів.

Серед методів, запозичених з інших галузей науки, зокрема в економічній науці, існує метод *SWOT* (від англійських термінів: *strengths* – сила, *weaknesses* – слабкість, *opportunities* – можливість і *threats* – загроза). Цей метод застосовували для визначення можливостей розвитку туризму на певній території. Під поняттям «сильні сторони» (*strengths*) і «слабкі сторони» (*weaknesses*) розуміють внутрішні чинники, що впливають на розвиток певного явища, а поняття «шанс» або «можливість» (*opportunities*) і «загроза» (*threats*) застосовують для зовнішніх чинників, що найчастіше визначають подальшу перспективу цього явища.

До вагомих методів дослідження в географії туризму належить картографічний. Картографічний метод – це систематизація й узагальнення результатів географічних досліджень у формі картографічних моделей, карт, картосхем. Саме карта відіграє важливу роль у дослідженні просторових закономірностей тих чи інших явищ.

Туристичні карти розподіляють на оглядові, маршрутні, де відображена територія із відповідним навантаженням уздовж туристичних маршрутів, та плани міст із переліком об'єктів туристичної інфраструктури, списком вулиць і майданів, маршрутів міського транспорту тощо. Вони повинні стати орієнтиром на місцевості й реально відображати існуючі зв'язки між туристичними об'єктами певної території, бути надійним інструментом їх пізнання.

Для туристичних досліджень важливим залишається метод просторового аналізу, основним завданням якого є виявлення особливостей розміщення туристичних об'єктів, пошук закономірностей розвитку туризму на різних територіях і розробка рекомендацій з поліпшення обслуговування, перспектив розвитку й охорони навколишнього середовища у районі пріоритетного розвитку туризму.

В умовах розвитку інформаційного суспільства у дослідженні туризму вагоме місце посідають математичні методи, зокрема економіко-математичні й соціально-просторові моделі з використанням комп'ютерних технологій. Це дасть змогу не лише простежити процес розвитку туризму, а й отримати науково-обґрунтовані результати з його перспектив, яких вимагає сучасна наука [6–8, 13].

Рекомендована література [1, (с.36,44,46) та інш.].

Питання для самоперевірки:

- 1. Які Вам відомі сучасні теорії та концепції географії туризму?*
- 2. В чому полягає суть «теорії розвитку туризму»?*
- 3. Які основні положення містить «теорія циклів еволюції туристичного простору»?*
- 4. Назвіть основні методи дослідження в географії туризму.*
- 5. Які статистичні показники, використовують для географічних досліджень у туристичній діяльності?*

Тема 3. Географія основних видів туризму.

Вивчення даної теми передбачає розгляд наступних питань:

- 1. Рекреаційний туризм.*
- 2. Діловий туризм.*
- 3. Релігійно-палмницький туризм.*
- 4. Сентиментальний туризм.*
- 5. Сільський зелений туризм.*

Рекреаційний туризм – це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів. Рекреаційний туризм структурують на лікувальний і відпочинково-оздоровчий. Ці підвиди відмінні, але доповнюють один одного. У сучасних умовах розвитку туризму рекреаційний туризм вважається найпоширенішим у світі.

У світовій практиці розрізняють переважно чотири типи курортів: бальнеологічні; грязьові; кліматичні; змішані. Якщо бальнеологічні використовують головним чином природні мінеральні води зі застосуванням їх для зовнішнього (ванни) і внутрішнього споживання (пиття, інгаляції та ін.), а грязьові курорти прив'язані до лікувальних родовищ, – то кліматичні курорти застосовують лісові, гірські, приморські ресурси і дуже різноманітні, як і сам клімат у використанні їх із лікувально-профілактичною метою. Від цих ресурсів залежить профіль курорту. Змішані курорти використовують одночасно декілька природних лікувальних чинників, що дає змогу розширювати горизонти спеціалізації курортів і саме цим приваблювати туристів і відпочиваючих.

На європейському ринку лікувального туризму найвідоміші курорти Німеччини, Австрії, Швейцарії, Чехії, Словаччини. Все популярнішими стають курорти Угорщини, Польщі, Болгарії, Румунії, Хорватії, Словенії.

Особливістю *ділового туризму* є те, що це зазвичай дорогі поїздки, яким відповідають послуги найвищого класу і на які впливає чинник сезонності. До нього відносяться поїздки, пов'язані з виконанням фахових обов'язків з метою відвідування об'єктів, що належать фірмі або становлять для неї певний інтерес. За кількістю прибутків і за витратами на діловий туризм перше місце у світі посідає Європа. Також слід зазначити, що на стан бізнес-поїздок показово впливає геополітичне становище країни.

Релігійний туризм належить до найдавніших видів туризму. Його витоки сягають часів формування основних світових релігій. У релігійному туризмі прийнято виокремлювати два напрями діяльності – релігійний, пов'язаний з участю у подіях релігійного життя, що здійснюють за допомогою екскурсій, і паломницький, як подорож з метою відвідування святинь і святих місць. Термін "*релігійний туризм*" відображає, передусім релігійно-пізнавальні аспекти або лише пізнавальні, а "*паломницький туризм*" пов'язаний з мандрівкою виключно з релігійною метою.

Сентиментальний туризм – це вид подорожі або відпочинку, під час якого людські почуття, емоції, ностальгія є панівними мотивами поїздки. В основі згаданого сентименту покладено бажання відвідати місця, з якими пов'язана історія рідного народу, життя предків або особисте перебування.

За визначенням експертів ВТО, *сільський зелений туризм* – найдинамічніший сектор світового туристичного господарства. Обсяги надання агротуристичних послуг у постіндустріальних країнах у 2–4 рази перевищують обсяги зростання готельної бази та курортного сервісу в цих

країнах. Під сільським зеленим туризмом розуміють проведення вільного часу в сільському середовищі, якому притаманна відповідна забудова, сільський побут, мальовничий ландшафт і под. Туристичні заняття відбуваються у сільській місцевості серед живої зеленої природи у вигляді пішохідних і кінних прогулянок, спортивних та оздоровчих подорожей.

Послугами сільського туризму переважно користується молодь до 35 років, яка мешкає у великих містах. У світі найбільшого розвитку сільський туризм досяг у Північноамериканських країнах та Європі.

Рекомендована література [1, (с.104–126) та інш.].

Питання для самоперевірки:

1. Які основні види туризму Ви знаєте?
2. Які типи курортів розрізняють в світовій практиці рекреаційного туризму?
3. Який з видів туризму є найприбутковішим?
4. Назвіть найдавніший туризм у світі. В чому полягає його особливість?
5. Як основні риси притаманні сільському зеленому туризму?

Тема 4. Характеристика туристичних ресурсів України та їх оцінка.

Вивчення теоретичного матеріалу передбачає закріплення знань студентів стосовно наступних питань щодо:

1. *Поняття про туристичні ресурси.*
2. *Оцінка природних туристичних ресурсів.*
3. *Основні засади стратегії розвитку туризму та курортів в Україні.*

Згідно із Законом України «Про туризм», *туристичні ресурси* – це сукупність природно-кліматичних, оздоровчих, історико-культурних, пізнавальних та соціально-побутових ресурсів відповідної території, які задовольняють різноманітні потреби туриста [2].

Особливість туристичних ресурсів полягає в тому, що вони мають властивість відновлювати фізичні й духовні сили людини, розвивати їх, а також придатні для надання найрізноманітніших послуг, потреби в яких виникають під час мандрівки туристів.

У процесі класифікації туристичних ресурсів більшість дослідників розподіляють їх на три складові: *природні, історико-культурні, чи культурно-історичні, і соціально-економічні.* Доцільно доповнювати туристичні ресурси також інфраструктурними компонентами, адже в умовах глобалізації здійснюється цілеспрямована діяльність з розширення ресурсної бази туризму за рахунок штучно створених об'єктів, наприклад, аквапарків, розважальних центрів, де природні складові вдосконалюються штучно сформованими елементами, і под. Окрім цього, до соціально-економічних

передумов варто віднести матеріально-технічну базу самого туризму, трудові ресурси, які забезпечують функціонування галузі будівництва, транспорт, сферу послуг.

Сучасне вивчення природних туристичних ресурсів має широкий спектр підходів. Найпопулярнішими з них є технологічний (виробничий), екологічний, економічний, соціальний і географічний підходи, а з поєднанням оцінок – еколого-економічний, економіко-географічний, соціально-географічний.

Найпопулярнішою на сьогодні є бальна й економічна система оцінок. Якщо перша дещо простіша для порівняння отриманих результатів, то економічна відповідає вартісним показникам обґрунтування доцільності розвитку та ефективності експлуатації туристичних ресурсів і території як носія цих благ.

Згідно з концепцією відомого економіста К. Гофмана, основою економічної оцінки є об'єкт природокористування загалом, а відтак – одиничні природні ресурси. У свою чергу М. Нудельман таким об'єктом природокористування для економічної оцінки вважає рекреаційний, або туристичний центр, що являє собою конкретну просторово-господарську систему [1].

Для економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів необхідно:

- вибрати оціночні показники та критерії;
- встановити затрати на одиницю «продукції» рекреаційного процесу;
- визначити показники диференційованої ренти рекреаційного центру та питомої диференціальної ренти від рекреаційного оздоровлення людини.

Попри вагомий природний потенціал, вітчизняна туристично-рекреаційна сфера використовує його неефективно і не повною мірою. Розвитку рекреаційно-туристичних послуг перешкоджають неоптимальне співвідношення їх ціни та якості, нерозвинена інфраструктура, незадовільний стан комунікацій, низька якість послуг сфери побуту, забрудненість навколишнього середовища, брак інвестицій, економічна та політична нестабільність, недоліки нормативно-правового регулювання галузі. До інших негативних тенденцій та проблем, що зумовлюють низьку ефективність та недовикористання потенціалу рекреаційно-туристичної сфери, слід віднести необґрунтовано різку територіальну диференціацію господарського використання рекреаційного потенціалу морських узбереж та недостатнє використання курортно-рекреаційного потенціалу інших областей, що межують із морськими водами; неефективність механізмів контролю за туристично-рекреаційною діяльністю; відсутність відповідної системи моніторингу.

Стратегічною метою підвищення ефективності використання рекреаційно-туристичного комплексу України є створення конкурентоспроможної індустрії, котра всебічно задовольнятиме потреби споживачів туристичного продукту, сприятиме розвитку економіки країни шляхом створення нових робочих місць, бюджетних і валютних надходжень,

підтримка культурної спадщини з урахуванням необхідності збереження, відтворення, недопущення деградації та погіршення оздоровчих і лікувальних властивостей території країни [2].

Безумовне врахування існуючих перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери є необхідною умовою переходу на принципи сталого розвитку, а як слідство, приведе до модернізації наявного рекреаційного й туристичного потенціалу України, динамічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери, забезпечення її сталої конкурентоспроможності серед стратегічно пріоритетних секторів національної економіки й, у цілому, у міжнародному вимірі.

Рекомендована література [1,(с.62, 67); 2; 5,(с.30–40) та інші.].

Питання для самоперевірки:

- 1. Дайте визначення поняттю туристичні ресурси.*
- 2. Що розуміють під оцінкою природних туристичних ресурсів?*
- 3. У чому полягає суть економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів?*
- 4. Які переваги та недоліки розвитку туристично-рекреаційної сфери існують в Україні?*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Кузик С.П. Географія туризму: навчальний посібник / С.П. Кузик. – К.:Знання, 2011. – 271.
2. Закон України «Про туризм» від 8 листопада 2003 року №1282-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року № 168-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 року № 2026. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України. – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.

Додаткова література

6. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: ВПЦ «Київ. Ун-т», 2001. – 395 с.
7. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія / С. Кузик. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 254 с.
8. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навч.-метод. посібн.: – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
9. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. –Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300с.
10. Романов А.А. География туризма: Учебное пособие / А.А. Романов, Р.Г. Саакянц – М. : Советский спорт, 2002. – 464 с.
11. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник / І.М. Школа та ін. /за ред. І.М. Школи. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. –596 с.
12. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навч. Посіб. / За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006. – 575 с.
13. Горбилева З.М. Экономика туризма: Учебное пособие. – Мн: БГЭУ, 2004. – 478 с.
14. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ.
15. Офіційний інтернет-сайт Державної служби туризму і курортів [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.tourism.gov.ua.

3 ІНДИВІДУАЛЬНЕ (ДОМАШНЄ) ЗАВДАННЯ

Індивідуальне (домашнє) завдання має виконувати кожний студент індивідуально, відповідно до цих методичних вказівок та запропонованих варіантів. Виконання роботи повинно бути виконано в строк, визначений викладачем.

Виконанню домашнього завдання має передувати глибоке вивчення рекомендованих літературних джерел.

Індивідуальне (домашнє) завдання з дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» представлено у вигляді підготовки доповіді і презентації по окремих темах, а саме:

1. Історія розвитку туризму.
2. Розвиток туризму в світі.
3. Розвиток туризму в Україні.
4. Основні чинники та історія виникнення подорожей і туризму.
5. Етапи розвитку туризму.
6. Зародження готельної справи в Україні.
7. Характеристика туристичних ресурсів окремих територій України.
8. Класифікація географічних факторів за впливом на туристичну діяльність.
9. Переваги та недоліки туристичної сфери України.
10. Сутність та розмірність основних показників комфортності кліматичних умов для цілей розвитку туризму.
11. Туристична діяльність та її вплив на економіку України.
12. Туристична індустрія як вид економічної діяльності і складова економіки України.
13. Особливості розвитку туризму в сучасній економіці.
14. Форми і різновиди туризму.
15. Міжнародний туризм.
16. Внутрішній туризм.
17. Економічна оцінка природних туристичних ресурсів.
18. Оцінка історико-культурних туристичних ресурсів.
19. Інфраструктура туризму.
20. Інформаційні та інформаційно-віртуальні туристичні ресурси.
21. Особливості і перспективи розвитку туризму в Україні.
22. Становлення туристичного ринку України.
23. Туристична політика України.
24. Кліматичні ресурси та умови.
25. Бальнеологічні ресурси.
26. Географія центрів релігійного туризму у християнстві.
27. Географія центрів релігійного туризму у ісламі.
28. Географія центрів релігійного туризму у буддизмі.
29. Географія центрів релігійного туризму у іудаїзмі.

30. Географія центрів релігійного туризму у індуїзмі.
31. Туристська активність людини та фактори, що її формують.
32. Національне культурно-історичне і природне надбання.
33. Туристичні ресурси природно-заповідного фонду України.
34. Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в Україні.
35. Велосипедний туризм.
36. Вітрильний туризм.
37. Водний туризм.
38. Гірський туризм.
39. Лижний туризм.
40. Пішохідний туризм.
41. Спелеологічний туризм.
42. Нові (нетрадиційні) види туризму.

Готове домашнє завдання доповідається протягом семестру в залежності від обраної тематики, яке викладач оцінює на основі повноти висвітлення теми, вмінні аналізувати, систематизувати та презентувати матеріал.

Готове домашнє завдання доповідається протягом семестру на практичних заняттях в залежності від обраної тематики, яке викладач оцінює на основі повноти висвітлення теми, вмінні аналізувати, систематизувати та презентувати матеріал.

Для заочної форми навчання використовується дистанційна форма контролю самостійної роботи студента.

4 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Поточна та підсумкова оцінка рівня знань студентів здійснюється за модульною накопичувальною системою.

Поточний модульний контроль з дисципліни «*Географія туризму та туристичні ресурси України*» передбачений чотирма лекційними змістовними модулями програми ЗМ-Л1, ЗМ-Л2, ЗМ-Л3, ЗМ-Л4 двома практичними змістовними модулями програми ЗМ-П1, ЗМ-П2 та одним модулем індивідуального (домашнього) завдання ІЗ.

Методично модульний контроль з *лекційного модуля* проводиться в формі письмової контрольної роботи. Після вивчення лекційного матеріалу, написання контрольних робіт зі змістовних модулів може бути нарахована максимальна кількість балів згідно табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл балів за лекційними змістовними модулями

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-Л1	КР	12
ЗМ-Л2	КР	13
ЗМ-Л3	КР	12
ЗМ-Л4	КР	13
Всього		50

Методично модульний контроль з *практичного модуля* проводиться в формі усного опитування. За кожною темою викладач проводить семінарське заняття – форма навчального заняття, яка спрямована на закріплення студентами теоретичних знань отриманих на лекціях, та під час самостійного вивчення матеріалу дисципліни, на якому організує обговорення із студентами питань з тем, визначених робочою навчальною програмою, формує у студентів вміння та навички застосування окремих положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального та групового виконання відповідно сформованих завдань.

Методично модульний контроль з *індивідуального завдання* проводиться в формі оцінювання домашнього завдання, що передбачає підготовку доповіді і презентації по окремій заданій темі.

За змістовними модулями ЗМ-П1 та ЗМ-П2 і виконання індивідуального (домашнього) може бути зарахована максимальна кількість балів згідно табл.2.

Розподіл балів за практичними змістовними модулями і модулем індивідуального (домашнього) завдання

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-П1	УО	10
ЗМ-П2	УО	10
ЗМ-ІЗ	ДЗ	30
Всього		50

Сума балів, яку одержав студент за всі контрольні роботи, індивідуальне завдання і за практичні модулі формують інтегральну оцінку студента з навчальної дисципліни.

При денній формі навчання, якщо за практичні і теоретичні модулі студент одержав не менше половини кількості балів (≥ 25 балів за практичний і ≥ 25 балів за теоретичний модуль), що відведені на них, студент одержує допуск до іспиту.

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з обов'язкової початкової дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» є письмовий іспит, який проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Під час іспиту перевіряється засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (знань, вмінь та навичок, що зазначені у програмі дисципліни).

Екзаменаційні білети з дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» являють собою тестові завдання закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих у запитанні. Тестові питання кожного екзаменаційного білету формуються по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Повна правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється у 5 балів. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає 100 балів. Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - за правильну відповідь: на 18-20 тестів (90-100%) – «відмінно»; на 15-17 тестів (74-89%) – «добре»; на 12-14 тестів (60-73%) – «задовільно»; на менш ніж 12 тестів (<60%) – «незадовільно».

Питання про допуск до семестрового іспиту розглядається тільки за умови, якщо студент виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою і набрав за модульною системою суму балів не менше 50% від максимально можливої за практичну частину. В іншому

випадку студент вважається таким, що не виконав навчального плану дисципліни і не допускається до іспиту.

Для заочної форми навчання студент, який не має на початок заліково-екзаменаційної сесії заборгованості по дисципліні, що завершується іспитом, складає письмовий іспит і накопичена підсумкова оцінка (ПО) розраховується за формулою:

$$ПО = 0,5 \times ОПК + 0,25 \times (ОЗЕ + ОМ),$$

де ОПК – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходу підсумкового контролю;

ОЗЕ – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходів контролю СРС під час проведення аудиторних занять;

ОМ – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходів контролю СРС у міжсесійний період;

Загальна кількісна оцінка, що отримує студент за підсумками вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Географія туризму та туристичні ресурси України» (загальний бал успішності) є усередненою між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів та кількісною оцінкою семестрового контролюючого заходу – іспиту. Якщо студент за підсумками іспиту отримав загальну кількісну оцінку менше 50% (від максимально можливої на екзамені), то загальний бал успішності має дорівнювати балу успішності на іспиті.

При заочній формі навчання, якщо студент виконав всі види робіт поточного контролю (міжсесійні і сесійні), передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, і набрав суму балів не менше 50% від максимально можливої за дисципліну та своєчасно виконав міжсесійну контрольну роботу, студент одержує допуск до заліку.

Сума балів, яку одержав студент за всі контрольні роботи, індивідуальне завдання і за практичний модуль формують інтегральну оцінку студента з навчальної дисципліни.

Термін вивчення змістовних модулів для студентів заочної форми навчання визначається міжсесійним періодом, по закінченні якого студент отримує оцінку за виконану самостійну роботу, і відповідних заходів контролю самостійної роботи студентів під час проведення аудиторних занять. Строк подання і фактичного виконання самостійної роботи для заочної форми навчання визначається у робочій програмі дисципліни.